

GLOBALIZACE SVĚTOVÉ EKONOMIKY

Kompletní text k tématu viz:

KUNEŠOVÁ, H., A. KOCOUREK, P. BEDNÁŘOVÁ, E. CIHELKOVÁ a M. NOVÝ. 2014. Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy. 3. vyd. Praha: C. H. Beck. ISBN 9788074005022. **část I, kapitola 1**

Globalizace světové ekonomiky je jedním z nejdiskutovanějších ekonomických témat posledních dvou desetiletí. Termín „globalizace“ se objevil v průběhu 80. let v souvislosti s jevy a procesy, které se stále výrazněji prosazovaly ve světové ekonomice. K nim patří zejména výrazný růst mezinárodních toků kapitálu, zboží, služeb, informací, osob a rostoucí počet a síla transnacionálních korporací.

K vymezení pojmu „globalizace“ neexistuje jednotný přístup. Autor Libor Žídek ve své stati *Globalizace a světové hospodářství*¹ rozlišuje dva základní názorové proudy na globalizaci: „Jeden z nich se domnívá, že se v současnosti odehrává kvalitativní změna, která ospravedlňuje používání tohoto termínu. Druhý názorový proud se domnívá, že v současnosti jde pouze o pokračování integračních tendencí. Názory se následně dále štěpí a v praxi je (s trochou nadsázky) obtížné nalézt dva ekonomy, kteří by měli na termín globalizace stejný názor.“

Na dva názorové přístupy k chápání globalizace upozorňují ve své práci² také autoři Krpec a Hodulák, kteří uvádějí, že druhý názorový proud se víceméně shoduje ohledně podstaty globalizace, ale „jednotliví autoři však vymezují globalizaci velmi různě jak z hlediska časového, tak z prostorového hlediska.“³

Globalizace jako kvalitativně nová forma internacionalizace

Podle výše uvedeného prvního názorového proudu můžeme globalizaci chápat jako **kvalitativně novou, pokročilejší a komplexnější formu internacionalizace**, což dokládá např. následující citace: „Hlavním tématem je to, že se ekonomické aktivity nejen více internacionalizují, ale, což je důležitější, rostoucí měrou globalizují. Tyto termíny (internationalizace a globalizace) se často vzájemně zaměňují, i když nejde o synonyma. Internacionalizace se jednoduše vztahuje k rostoucímu geografickému šíření ekonomických aktivit přes národní hranice; jako taková není novým fenoménem. Globalizace ekonomických aktivit je kvalitativně jiná. Je to pokročilejší a komplexnější forma internacionalizace, která zahrnuje i funkcionální integraci mezinárodně rozptýlených aktivit. Globalizace je mnohem mladší fenomén než internacionalizace“⁴.

¹ ŽÍDEK, Libor. Globalizace a světové hospodářství. *Politická ekonomie*. Roč. 57, 2009, č. 5, s. 622.

² KRPEC, Oldřich, HODULÁK, Vladan. *Politická ekonomie mezinárodních vztahů*. Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2011, kap. XI.

³ Tamtéž, s. 309.

⁴ DICKEN, Peter. *Global Shift*. New York – London : The Guilford Press, 1992, s.1. In: BERNÁŠEK, Václav. Globalizace ve světové ekonomice. *Mezinárodní politika*, 1998, č. 10, s. 4.

Autor předchozí citace Peter Dicken zdůrazňuje, že globalizace ekonomických aktivit je kvalitativně jiný jev než internacionalizace. V této souvislosti vzniká otázka: Co umožnilo přechod internacionalizace do kvalitativně vyšší formy – globalizace?

Lze se domnívat, že **kvalitativní posun od internacionalizace ke globalizaci umožnily moderní informační technologie**. Díky nim mohou podniky operovat na celém světě – zajišťují si suroviny tam, kde je to nejvýhodnější, vyrábějí tam, kde je to nejlevnější a prodávají tam, kde jsou potentní trhy. Nové informační technologie (zejména telekomunikace a světová počítačová síť) ovlivnily rozvoj globalizace především v oblasti mezinárodního pohybu kapitálu, poradenských, informačních a finančních služeb a mezinárodního pohybu zboží. Zatímco v období formování světové ekonomiky hrálo významnou roli urychlování mezinárodní přepravy zboží, globalizace je spojena také s rychlou a efektivní přepravou osob a zejména informací. Nové informační technologie umožňují nejen rychlé projednání obchodních kontraktů a jejich realizaci mezi subjekty z různých částí světa, ale také efektivní řízení transnacionálních společností, neboť umožňují rychlou výměnu informací mezi mateřskou společností a jejími zahraničními jednotkami.

Globalizaci je tedy možné považovat za **kvalitativně nové** pokračování dlouhodobého vývojového procesu ve světové ekonomice, které je umožněné **rozvojem moderních informačních technologií a procesu transnacionalizace**.

Transnacionalizace je proces, který zahrnuje rozvoj transnacionálních korporací, v nichž je organizována tzv. mezinárodní produkce a současně vytvářen vnitřní trh. O transnacionalizaci jako nadnárodní formě podnikání se začíná hovořit přibližně od 70. let 20. století v souvislosti s růstem počtu a s rozvojem transnacionálních korporací.

Náhlé objevení se termínu „globalizace“ neznamená, že by jevy, které souhrnně pojmenovává, neexistovaly už dříve. Avšak teprve jejich dynamický vývoj v závislosti na technickém pokroku, liberalizačních procesech a zostřeném konkurenčním prostředí vedl k tomu, že nabyly globálních rozměrů. S rozvojem a rychlým rozšiřováním informačních technologií během 90. let 20. století začalo stále více společností operovat celosvětově, vytvořila se obrovská konkurence, začalo docházet k rychlým přesunům peněz a informací (ve vteřinách) a zboží a osob (ve dnech a hodinách). Přesuny se nejen výrazně urychlily, ale také zlevnily, což vedlo k obrovskému růstu mezinárodního pohybu kapitálu, zboží, služeb, informací a osob. Vše ve světové ekonomice je stále více propojeno, takže dění na určitém místě ovlivňuje ekonomiku na opačné straně zeměkoule. Svět začal být vnímán jako jeden vzájemně propojený celek.

Globalizace jako pokračující integrace trhů

Druhý názorový proud nepovažuje globalizaci za kvalitativně nový jev ve světové ekonomice, ale chápe ji jako **dlouhodobý proces otevírání a integrace trhů zboží, služeb, kapitálu a práce v prostoru a čase**.

Diskutovanou otázkou v tomto názorovém proudu zůstává, **kdy byl proces globalizace zahájen**. Podle některých názorů, které se řadí k tomuto proudu, sahají počátky globalizace až do pravěku a souvisí s rozsáhlou migrací při osídlování nových území. Jiné názory považují za „praotce“ globalizace mongolského vládce Čingischána, který ve 13. století vytvořením Velké mongolské říše hospodářsky a kulturně propojil

předtím izolované asijské kmeny⁵. V souvislosti s diskusí o počátku globalizace se také cituje americký sociolog Immanuel Wallerstein, který zastává názor, že otevírání trhů je proces, který probíhá přibližně 400 let a globalizační procesy nejsou nic nového⁶. Další autoři kladou počátek globalizačních procesů (tj. rostoucí integraci trhů zboží, služeb, kapitálu, pracovních sil) na konec 19. století nebo do období po 2. světové válce. Všem uvedeným názorům je společné to, že globalizaci chápou jako součást starší či novější integrace trhů.⁷

OBLASTI GLOBALIZACE

Globalizační procesy v současné světové ekonomice zahrnují především následující oblasti:

- globalizaci finančních toků,
- globalizaci informačních toků,
- globalizaci obchodu se zbožím a službami,
- globalizaci trhu práce.

Rychlost globalizace se snižuje směrem od první oblasti k poslední, ale trend je zřejmý. Rozdílná tempa souvisejí se standardizací obsahu jednotlivých oblastí⁸. Standardizace nejvíce pokročila ve **finančním světě**. Finanční transakce v současném světě mnohonásobně převyšují objem obchodů se zbožím.

Velmi rychle probíhá globalizace v případě **informačních toků**. S pomocí moderních informačních technologií (internet, satelity, optické kabely, mobilní telefony atd.) je možné rychle přenášet stále větší objemy informací. V souvislosti s rychlým rozvojem informačních technologií se hovoří o vytváření informační společnosti. Otázkou však zůstává, jak silný informační proud člověk snese a zda je schopen získané informace správně interpretovat.

Během 90. let rostla globalizace **zbožových trhů** a s ní spojené sblížení standardů. Zatím nejpomaleji v současné světové ekonomice dochází ke **globalizaci na trhu práce**.

Na základě vymezení uvedených oblastí globalizace je možné **dynamiku procesu globalizace** hodnotit podle síly mezinárodních toků kapitálu, informací, zboží a služeb a pracovních sil.

Globalizace v uvedených oblastech probíhá v různých rovinách. Z nich je možné vyčlenit dvě základní roviny⁹:

⁵ Názor byl prezentován v roce 2006 při příležitosti 800. výročí založení mongolské říše. Viz např. http://english.peopledaily.com.cn/200606/05/eng20060605_271105.html

⁶ Tento názor I. Wallerstein uvedl např. v doslovu ke druhému vydání své práce *Historický kapitalismus*.

⁷ Více k této problematice viz ŽÍDEK, Libor. Globalizace a světové hospodářství. *Politická ekonomie*. Roč. 57, 2009, č. 5, s. 622 - 643.

⁸ WEIDEMANN, J. Česká republika není ostrovem blažených. *Hospodářské noviny*, 5. 2. 1999, s. 8

⁹ KAPUSCINSKI, R. *Co se stalo, není správně čteno*. *Hospodářské noviny*, 2.11. 2001, příloha Víkend, s. 4 – 10

- **Globalizaci oficiální** – zahrnuje volný pohyb kapitálu, volný přístup k trhům, legální přenos informací, masovou produkci, masovou spotřebu, masovou kulturu apod.
- **Globalizaci skrytou, rozkladnou a obtížně kontrolovatelnou** – zahrnuje globalizaci podsvětí, obchodu s drogami, zbraněmi, ženami, praní špinavých peněz, finančních podvodů apod.